

De trekpopp van het grootkapitaal

De term 'hoeder van het maatschappelijk belang' wordt nog steeds gebruikt, als het om de accountant gaat. Maar er is sinds de dagen van Limperg veel veranderd.

Harold Aretz

Het blijft een onverwoestbare metafoer: Limperg en 'de vertrouwensman van het maatschappelijk verkeer'. Ook nu weer, in het laatste nummer van *Accountant*, in een [bijdrage](#) over filosofie en ethiek. De vertrouwensman: het wensbeeld van de accountant als belangenbehartiger van het 'maatschappelijk belang', als hoeder van de samenleving. Gek genoeg stellen de auteurs dit uitgangspunt zelf niet ter discussie. Jammer, want het vasthouden aan deze metafoer is niet de oplossing, maar het probleem zelf.

Limperg, dat was 1932, toen reden we nog met paard en wagen. In een tijd waarin het opkomen voor gemeenschappelijke belangen nog vanzelfsprekend was. In de zuil, in het familiebedrijf en op zondag in de kerkbanken. En de accountant - samen met de burgemeester, de advocaat en de notaris - een van de hoeders van die samenleving was. Voor de meesten niet een echt fijne tijd, maar wel een samenleving met duidelijke hiërarchie en autoriteit, en vooral gedeelde waarden.

En die metafoer hanteren we (dus) nog steeds. Alsof er sindsdien niets veranderd is. Alsof het maatschappelijk verkeer, alsof de maatschappij, alsof het accountantsberoep, nee alsof we niet allemaal (ook u en ik!) 180 graden gedraaid zijn, aangetast door een mengsel van (neo-)liberale focus op de korte termijn, geld en eigen belangen. Filosofen en sociologen als Bauman, Sennett en Sandel houden ons een spiegel voor van de moderne samenleving, een samenleving waarin de metafoer van de vertrouwensman iedere voedingsbodem mist.

Want de realiteit is voor grote delen van het beroep deze: hoezo hoeder van brede maatschappelijke belangen? Samenhang, cohesie, opkomen voor gemeenschappelijke belangen: het is niet het eerste waar je in de samenleving anno 2021 aan denkt. 'Kleine luyden' uit 1932 zijn vervangen door mondige aandeelhouders die luidkeels hun belangen opeisen. Familiebedrijven door megalomane multinationals met enorme financiële belangen en politieke invloed. En de accountant? Die loopt er gedwee achteraan. De accountant - die notabene aan de wieg heeft gestaan van het kapitalisme - wordt door datzelfde kapitalisme vermorzeld. Geen leider, geen vertrouwensman, maar een marionet, een trekpopp van het grootkapitaal.

Een mooi voorbeeld is het *Brydon Report*. Harold Brydon, 75 inmiddels, en oud-voorzitter van de vereniging van aandeelhouders, wil de accountant een nieuwe weg wijzen met de nadruk op de rol jegens de maatschappij. Maar zoals de vos wel zijn haren verliest, maar niet zijn streken, ziet de goede lezer voornamelijk dit: een *old school* voorbeeld van ongegeneerd partijtrekken met *shareholder value* voorop. Niks geen brede maatschappelijke waarden, maar aandacht voor continuïteit, fraude en interne belangen. Precies die dingen die de (groot)aandeelhouder aan het hart (lees: de portemonnee) gaan. Als klap op de vuurpijl gaan zelfs de kwartiermakers en de NBA achter deze ideeën staan. Laat u geen zand in de ogen strooien!

Hoe moet het dan wel? Ethische of morele vraagstukken gaan over de vraag hoe men zich in het leven dient te gedragen, de filosofie kent hier een rijke historie. In de *toolbox* van de accountant kennen we al sinds jaar en dag de 'rechte rug' of het 'moreel kompas'. De metafoer van de 'vertrouwensman' moet hier verder richting aan geven. Maar het probleem bij deze laatste: nergens wordt dit concreet. Wat in 1932 nog evident was, bestaat anno 2021 uit holle woorden. Waar is de accountant als er sprake is van exorbitante zelfverrijking door de ondernemersleiding? Bij excessieve winsten? Maar vooral: waar is hij of zij als duurzaamheidsdoelen niet worden behaald? Als de echte publieke waarden, als lange termijn belangen in het geding zijn? Dan verschuilen we ons achter formaliteiten en wetgeving. Dan zijn we plotsklaps alleen maar uitvoerder en niet degenen die de regelgeving maken. Maar dàar begint moraliteit, daar begint ethiek pas. Want wie anders dan de accountant zelf moet het initiatief voor verandering nemen?

Langetermijnbelangen dus: vriend en vijand zijn het er inmiddels wel over eens dat dat gaat om de vraag naar samenhang, het verkleinen van ongelijkheid en - zoals iemand dit zo mooi formuleerde - de vraag hoe we deze wereld aan onze (klein)kinderen willen overlaten. Dàt zou in de rugzak van de accountant moeten zitten. De afgelopen weken zien we een aantal aanzetten tot verbetering, maar dat is lang niet genoeg.

Metaforen worden niet voor niets taalsprookjes genoemd: ze laten alleen de mooie kanten zien en laten de schaduwzijden in het donker. Goede filosofie kan helpen dit soort beelden door te prikken.

Deel dit artikel

Harold Aretz is econoom en auditor, met belangstelling voor filosofie, geschiedenis en literatuur. Initiatiefnemer van het thema 'Hoogbegaafdheid op de Werkvloer' binnen de Rijksoverheid.